

Bodem van het Jaar 2025

Maasafzetting vol dynamiek, energie en tegenstellingen

De Nederlandse Bodemkundige Vereniging koos voor de derde maal op rij een Bodem van het Jaar. Tijdens een feest rond Wereldbodemdag maakte juryvoorzitter Gerard Doornbos de uitslag bekend. Winnaar Yannick Raczynski-Henk, een archeoloog vol verhalen, was een van de feestvierders. Hij kon meteen een toelichting geven op zijn foto met interessante verschijnselen uit de ijstijd. Wij schetsen de achtergronden van de verkiezing en spraken Yannick over zijn inzending.

Door: Gerard Doornbos, Gerrie Koopman, Joani Kannekens en Theo Edelman

Over de auteurs:

Gerard Doornbos, directeur van Terra Practicus.
Gerrie Koopman, tot zijn pensionering docent bodemkunde aan de Hogeschool Van Hall Larenstein.
Joani Kannekens, Adviseur bij Aequator Groen + ruimte.
Theo Edelman, directeur van Bodemkundig Adviesbureau Edelman bv.

De vier auteurs vormden namens de Nederlandse Bodemkundige Vereniging de onafhankelijke jury bij de verkiezing van de Bodem van het Jaar 2025.

Reageren: th.edelman@outlook.com

Inleiding

In 2021 besloot het bestuur van de Nederlandse Bodemkundige Vereniging jaarlijks een Bodem van het Jaar te kiezen. Leden van de vereniging worden opgeroepen een mooie foto van een bodem in te sturen, vergezeld van een wervend verhaal. Het bestuur heeft een onafhankelijke jury benoemd, divers in expertise, gender en leeftijd, die de foto's en verhalen beoordeelt.

Juryrapport

Er waren dit jaar negen inzendingen. Maar liefst vijf daarvan betreffen een bodem uit Limburg. De jury heeft een rapport¹ uitgebracht met de foto's en verhalen van alle inzenders en haar bevindingen. Met bronvermelding mag dit rapport gebruikt worden voor andere doeleinden.

De Bodem van het Jaar 2025 is een pleistocene rivierafzetting uit Heel in de provincie Limburg. De winnende foto is te zien op Afbeelding 1. Bovenin zien wij een bijzondere vorm van gelaagdheid, in een soort zigzagpatroon. Dit verschijnsel wordt *cross bedding*² genoemd. De grillige lobben onder in het profiel waren ooit horizontale lagen. Door krimp en uitzetting als gevolg van extreme vorst tijdens de laatste ijstijd zijn die helemaal verkneed geraakt. Dit verschijnsel wordt cryoturbatie³ genoemd. De jury vindt de profielfoto pakkend, met zicht op verschillende

geologische lagen. Mannen in oranje hesjes die aan het werk zijn met de riolering bieden een fraai contrast. Aanvullende foto's geven extra context aan de winnende inzending.

In gesprek met de winnaar

Yannick wilde als kind al archeoloog worden. Hij studeerde Paleolithische archeologie in Leiden, met als specialisatie Neanderthalers in het lössgebied van Noordwest-Europa. Yannick houdt zich vooral bezig met de vroegste sporen van de mensheid. Hij vindt aardkundige kennis van cruciaal belang om de context van archeologische vindplaatsen te begrijpen. Yannick werkt bij Den Ouden Bodac in Schijndel, een bedrijf dat gespecialiseerd is in het opsporen van explosieven en het opsporen en veiligstellen van archeologische waarden in de bodem. Wij ontmoetten de winnaar tijdens de viering van Wereldbodemdag en maakten een afspraak voor een interview.

Wij treffen een enthousiaste archeoloog met een rijk en beeldend taalgebruik. Yannick vertelt over de 'fantastische fluviatiele afzettingen van de pleistocene Maas' die zijn blootgelegd tijdens het archeologisch begeleiden van grondwerkzaamheden door zijn collega's van Den Ouden Bodac. In zijn inzending schrijft hij: "Half verstopt achter beton en mannen in oranje pakken wordt het oog geféteerd op oversnijdende, zandige geulafzettingen waarin prachtige sets als gevolg van *cross bedding* te zien zijn, met zelfs een restantje kronkelwaardafzettingen⁴. Sedimentatie vond plaats in een periode waarin de Maas behoorlijk dynamisch tekeer ging. Het zand is afgezet op en ingesneden in prachtige, sterk gecryoturbeerde rivierafzettingen die van voor het Laatste Glaciale Maximum⁵ moeten dateren."

Yannick komt op stoom: "Deze afzettingen zijn hun carrière waarschijnlijk begonnen als een gelaagd pakket van leem en zand, maar zijn nu hopeloos in de war. Het psychedelische

Afbeelding 1: De Bodem van het Jaar 2025. Foto: Yannick Raczyński-Henk.

Afbeelding 2: Detail van cross bedding.
Foto: Yannick Raczyński-Henk.

Afbeelding 3: Zijaanzicht bodem, met cryoturbatie goed in beeld.
Foto: Yannick Raczyński-Henk.

uiterlijk van dit pakket is waarschijnlijk ontstaan doordat een zeer ijsrijke permafrostbodem plotseling ontdooide door bijvoorbeeld een (nat) extreem warmtefront. Daardoor komt veel water vrij dat niet weg kan. Dichtheidsverschillen in de *actieve laag* zorgen dan voor het uitzakken en opdrijven. Daar heb je geen mammoetkudde voor nodig. Je zou er toch een fotobehangetje van nemen!”

Hoe voelt het om tot winnaar te zijn uitgeroepen? “Ik ben blij dat mijn inzending is uitverkoren tot Bodem van het Jaar 2025. Tijdens de viering van Wereldbodemdag werd gesproken over horen, voelen, proeven en beleven van de bodem. Dat sluit mooi aan bij dit profiel. Soms is een profiel gewoon een profiel, een stapeling van lagen waar je iets van moet zeggen. Maar deze stapeling van lagen zegt zelf iets! Sterker nog, die schreeuwt, schildert, smaakt iets terug.”

Wat zien we precies op de foto's? "Je kan het droog beschrijven, zoals ik zojuist deed. Maar er is zoveel meer aan de hand. De dynamiek, de beweging, de energie en de tegenstelling tussen het bovenste en het onderste deel van het profiel spatten ervan af!"

Wij vragen Yannick wat hij verder bijzonder vindt aan het profiel. "Die fluviatiele afzettingen, daar zit beweging, richting, snelheid in. Je voelt de onrust en het ongeduld van een rivier die voortjakkert in zich snel verleggende geulen in een brede, zandige bedding. Door, door, door, opzij, opzij, opzij! Die hele sequentie kan het resultaat zijn van een paar weken, misschien zelfs maar een paar dagen activiteit. De gecryoturbeerde afzettingen eronder ademen daarentegen de trage, gedecideerde koppigheid van periglaciaire processen, bewegend op het ritme van een gletsjer honderden kilometers naar het noorden. Die dicteert het tempo als een hele dikke, apathische dirigent, die toch door de cadans van de seizoenen af en toe een variatie op het patroon toelaat."

Yannick maakt vaker foto's van profielen. "Ik vind ze mooi, interessant en vaak intrigerend. Mijn hashtag op LinkedIn is #profielenzijnleukerdanvlakken, terwijl archeologen in de regel liever naar horizontale vlakken kijken. Daarin zoek je naar grondsporen. In het verticale profiel lees je de biografie van zo'n vindplaats. De interactie tussen bodemvormende processen en (het herkennen van) archeologische sporen vind ik fascinerend." Yannick zou blij zijn als zijn verhaal bij archeologen de interesse voor bodemkunde wat zou aanwakkeren, want daar is volgens hem nog ruimte voor verbetering.

Tot slot vragen wij Yannick hoe hij het profiel in meer populaire termen zou beschrijven. "Het bovenste deel van het profiel, dat is *Flammkuchen*, Gin & Tonic, techno, *action painting*, *trainspotting*! Het onderste is Confit de Canard met Pommes Périgieux, en Westmalle triple, en trance, en boetseren, en John Boorman's Excalibur."

Deze opsomming wijkt sterk af van de profielbeschrijvingen zoals wij die kennen, maar dit is wel zo beeldend. Wij hebben er dan ook geen woord aan toe te voegen. Hier kan de gebruikelijke vaktaal niet tegenop.

Tot slot

De Bodems van het Jaar in 2023 en 2024 zijn besproken in eerdere artikelen^{6,7}.

Het bestuur van de NBV heeft de Bodem van het Jaar 2025 aangemeld als kanshebber voor de Wereldbodem van het jaar 2025. De organisatie daarvan is in handen van de International Union of Soil Sciences⁸. Meer informatie hierover volgt via de websites van de IUSS en de NBV⁹.

Wij hopen dat veel lezers enthousiast zijn geworden en gaan meedoen aan de verkiezing van de Bodem van het Jaar 2026. Voor het inzenden heb je de tijd tot en met oktober 2025. En krijg je geen genoeg van het taalgebruik van Yannick Raczynski-Henk? Lees dan zijn boek over Armenië¹⁰ waarin hij op zijn kenmerkende manier over tien jaar archeologisch onderzoek in dat land schrijft, of het boek waarin hij samen met zijn vriend en collega Gerrit de vroegste geschiedenis van onze streken¹¹ beschrijft.

Noten

1. NBV, 2024. Juryrapport Nederlandse Bodem van het jaar 2025. Zie website van de Nederlandse Bodemkundige Vereniging <https://bodems.nl>.
2. Wikipedia, 2024. Cross bedding is een (wisselende) sedimentaire structuur van schuin afgezette sedimentlagen, veroorzaakt tijdens en dus niet na afzetting van het sediment.
3. Bij bevriezing zal de ene laag, vaak de fijnere die meer water vasthoudt, meer uitzetten dan de andere laag. Hierdoor 'stulpt' de ene laag uit in de andere. Dit wordt cryoturbatie genoemd.
4. Wikipedia, 2024. Een kronkelwaard is een gebied binnen een (vroegere) meander van een rivier. Het landschap is met stroomruggen en dalen rijk aan reliëf.
5. Wikipedia, 2024. Het Laatste Glaciale Maximum is het moment waarop tijdens het laatste glaciaal wereldwijd het meeste water als ijs was opgeslagen. Dat moment ligt ergens tussen 22.000 en 20.000 jaar geleden.
6. Stephan Mantel, 2023. Nederlandse Bodem van het Jaar 2023. Vakblad Bodem 2023, nummer 1, pagina 40 en 41.
7. Gerard Doornbos, Gerrie Koopman en Theo Edelman, 2024. Bodem van het Jaar 2024. Verloren beekdalbodem. Vakblad Bodem 2024, nummer 4, pagina 30 en 31.
8. Website IUSS: <https://www.iuss.org>
9. Website NBV: <https://bodems.nl>
10. Yannick Raczynski-Henk, 2020. Met uitzicht op Ararat. ISBN 9789402199703.
11. Gerrit Dusseldorp & Yannick Raczynski-Henk, 2022. De eerste mensen in de Lage Landen. ISBN/EAN 9789023258506.

Die fluviatiele afzettingen, daar zit beweging, richting, snelheid in